

het, of ons, oorspronkelijk ruime Fransch—Zwitserse Calvinisme was in het zog gekomen van het meer benepen Engelse Puritanisme", blz. 114v.

Enkele regelen verder zegt hij dan, wat hij met zijn studie beoogt. „Het is ons er om te doen, uit de zooveel mogelijk samen te brengen feitelijke gegevens ons voorzichtige een voorstelling te vormen van de gezindheid en houding der gereformeerde kerk van Nederland — als gemeenschap en als instituut —, in haar eersten tijd, tegenover het tooneel in zijn onderscheiden vormen. Daarbij zullen we ons telkens de vraag stellen, of er (mogelijk, waarschijnlijk, noodzakelijk) verband bestaat — en welk verband — met de houding van onze Fransch—Zwitserse, of van onze Engelse geloofsgenooten. Maar daarvoor is noodig, dat wij weten, hoe die er tegenover stonden", blz. 115.

Daartoe nu bespreekt Prof. Wille in dit opstel de houding in daad en woord van Gereformeerden buiten en in ons land tot 1620 tegenover het tooneel: van Calvijn, Beza, Bucer, Taffin, Synodes, en vele anderen; en stelt hij in het licht, dat de voorstelling van Doumergue omtrent Calvijn's gedachte en doen inzake tooneelspeelen niet juist mag heeten, en dat de tegenzin onzer Gereformeerde Vadersen destijds tegen alle tooneel niet aan Engelsch—Puriteinschen invloed geweten kan worden. Doumergue schreef: „Le sermon suspendu, pour aller au théâtre, sans qu'il y ait, semble-t-il, protestation de Calvijn", d.i.: de preek uitgesteld, om naar eene tooneelvertooning te gaan, (n.l. 29 April 1546), zonder dat er, naar het schijnt, door Calvijn tegen geprotesteerd werd. Doch Prof. Wille vraagt: „Had inderdaad Calvijn heel geen bezwaren tegen dit alles, nu het een onaanstootelijke „moralité" betrof, een stuk van godsdienstig-zedelijke inhoud, allegorisch-redeneerend en satirisch tegen Rome wellicht?“. Hij antwoordt daarop: „We zien bij den nasleep wel anders", blz. 119 v. En zooals boven reeds van hem aangehaald werd, schrijft hij aan het eind van zijn onderzoek: „tot omstreeks 1620 of nog wat later vond ik in de tooneelbestrijding in Nederland, die zoo oud is als de Nederlandsche Gereformeerde kerk zelf, geen vreemde inwerking, buiten de Zwitsersch—Fransche, aanwijsbaar", blz. 168. Van „in het zog gekomen (zijn) van het meer benepen Engelse Puritanisme", blz. 115, kan dan bij de Gereformeerde Vadersen dezer landen tot dat jaartal in hun verwerping van het tooneel, niet met recht gesproken worden.

S. GREIJDANUS.

Het pensioen naar Art. 13 onzer Kerkenordening.

IV.

De historie. — De evenredigheid aan het tractement. — Het loondienstmotief. — De weezen.

Na onze eerste stelling, die den wensch uitsprak, dat emeriteering alleen geschieden zou bij gebleken onbekwaamheid, poneerden we als een tweede, dat gelijke pensioenen zouden worden vastgesteld voor alle emeriti predikanten, predikantsweduwen en -weezen.

Deze stelling wil niet verkorten het recht der zelfstandige plaatselijke kerk, om door een toelag boven het in het algemeen aanbevolen pensioen uit te gaan. Wij willen immers gaarne Art. 13 ten volle naar de letter verstaan. Op de uitdrukking: „eerlijk in hun nooddrift verzorgd worden", leggen we een zwaar accent. Onze derde stelling is juist op deze woorden gebaseerd. Over de hoegroothed van de bedoelde nooddrift kan men wel in het algemeen oordeelen; doch het bijzondere, dat ieder geval kan opleveren, valt ter beoordeeling aan den verantwoordelijken plaatselijken kerkeraad. Daarom voegden we voor de volledigheid aan onze stelling de woorden toe: eventuele toelagen blijven ter beoordeeling en ten laste van de plaatselijke kerk.

Doch waar de tegenwoordige bepalingen het pensioenbedrag hebben gekoppeld aan het laatstgenoten inkomen — n.l. het inkomen van de plaatselijke kerk ontvangen — daar willen wij dit pensioen volkomen losmaken van het tractement.

Wij zijn daarbij welbewust conservatief.

Wij willen in dit opzicht terug naar de regelingen — niet naar de bedragen — gelijk zij voor 1905 bestonden.

Practisch bestond aan het einde der vorige eeuw een pensioen van 1600,— voor een emeritus, van 1500,— voor een weduwe en van 150,— voor een kind. Sinds 1892 behoorden de plaatselijke kerken deze sommen uit te betalen; bij hun onvermogen werd het ontbrekende bijgepast uit een algemeene kas. (Acta 1896, art. 77.)

Op de synode van Arnhem 1902 is zeer breed over de emeriteeringsvraagstukken gehandeld. Tot een definitieve regeling bracht zij het niet, maar zij benoemde de deputaten, die in 1905 de kerken zouden raden het roer te wenden.

Echter bond zij deze deputaten aan verschillende conclusies, waartoe zij gekomen was; of liever, waartoe haar commissie van advies gekomen was.

Deze commissie van advies gaf enkele richtlijnen aan voor de te maken regeling. Tot tweemaal toe is in deze richtlijnen sprake van gelijke rechten.

Immers, tot de genoemde richtlijnen behoorde als e., „dat zoowel degenen, die door bijzondere oorzaken van korten diensttijd, als zij, die door ouderdom emeriti worden, gelijke rechten hebben" en als h., „dat allen, die wettig emeriti verklaard zijn, dezelfde rechten hebben".

De synode nam met alle stemmen aan, dat door de deputaten een regeling moest worden uitgewerkt,

die o.a. met deze conclusies rekende. (Acta 1902, art. 145 c. en h., 147.)

Doch de synode van Utrecht 1905 liet volkomen de gedachte van gelijke rechten los! Zij nam van de deputaten over de opvatting, dat het recht op pensioen, evenals het recht op tractement, niet is een recht op verzorging met één zelfde finantiëel bedrag, en stelde vast, dat bij de vaststelling van het pensioen behoort rekening gehouden te worden met dienstjarental, leeftijd, laatstgenoten tractement en bijomstandigheden, die verhooging noodzakelijk maken.

In 1905 is de binding van de pensioenen aan de tractementen niet uitvoerig gemotiveerd. De ongelijke pensioenen zijn blijkbaar voldoende gerechtvaardigd geacht door de verwijzing naar de analogie bij het tractement. Evenmin is in het rapport aan de synode van Utrecht 1923 een motief voor de in 1905 ingedragen wijziging te lezen. Men krijgt den indruk alsof het hier over de meest vanzelfsprekende zaak ter wereld gaat. „Nu zal een ieder aanstonds toestemmen — zoo luiden de woorden, waar wij een vraagteeken bij plaatsen — dat het recht op pensioen niet insluit een recht op verzorging met één zelfde finantiëel bedrag. Dat bij de bepaling der pensioenen rekening wordt gehouden met het bedrag van het genoten tractement en met de omstandigheden, waarin de emeritus-verklaarde of zijn gezin verkeeren, is alleszins billijk." (Rapportenboek 1923, 85.)

Echter, „het bedrag van het genoten tractement" en „de omstandigheden, waarin enz." zijn twee zeer verschillende grootheden.

We komen hier tot een principiëel allerbelangrijkst punt. Er is variatie — en niet weinig — in de tractementen. Dat is volkomen juist. Want het tractement is geen loon, doch het bedrag, dat de predikant ontvangt voor zijn levensonderhoud. Het is de voorziening in zijn nooddrift, om in de taal der kerkenordening te spreken.

Welnu, deze nooddrift is gevarieerd. In de variatie der nooddrift ligt de rechtsgrond voor de variatie der tractementen.

De nooddrift van een predikantsgezin verschilt b.v. naar gelang van het aantal kinderen, naar gelang van den leeftijd der kinderen en vooral naar het gelang van het dagelijksch milieu van den pastor en zijn gezin. De domine, wiens Zondagsch gehoor bestaat uit menschen met een goedkoop confectiepakje en een pet en geen boord, en met damesschoenen naar de mode van zijn moeder, toen hij een kleine jongen was, staat argeeloos op zijn kansel in een verveloos kerkje met zijn kaal en groenig-wordend preekjasje. Maar als hij een preekverzoek krijgt uit een deftiger oord, ontdekt hij plotseling het glimmen van de naden van zijn jas en het hopeloos gebrek aan een pli in zijn pantalon. Zijn kinderen zijn spoedig netjes genoeg op het dorpschooltje, waar een rij modderige klompjes in de gang staat. Dat scheidt zoo veel, dat men het moet hebben meegemaakt, om het te beseffen. Dus zal de herder en leeraar van het arme dorpskerkje zijn schraal tractementje zuinig gebruiken te midden van zijn keuterboortjes en arbeidersmenschen, die hem een zeer rijk man achten, omdat hij zoo en zoo veel malen „tien gulden" in de week aan inkomen ontvangt. Dat poover leven doet hem geen kwaad. Hij kan op zijn dorp niet eens dure dingen koopen. Zijn huis behoort tot de deftigste op zijn standplaats. Het is al heel gauw zoo keurig gemeubeld, dat zijn parochianen het erg rijk vinden en de schoenen van hun voeten willen trekken, als ze een boodschap aan de pastorie hebben en binnen zullen komen.

Maar waar is de noodzaak van variatie, die voor den predikant in actieven dienst een uitloei is van zijn heele leven te midden van zijn kudde, indien deze predikant emeritus wordt?

De predikant bepaalt den omvang van zijn gezin niet. En evenmin de plaats zijner woning. Hij is niet vrij te wonen te midden van welvarende of van arme menschen. Hij zoekt het niet uit, of hij alleen maar in uiterst eenvoudige milieu's dan wel daar, waar luxe is, zijn bezoeken zal afleggen.

Doch de emeritus — we laten bijzondere gevallen buiten bespreking — heeft geen gezin meer, met kinderen, die een opvoeding behoeven. In de keus van zijn woonplaats is hij vrij. Zijn pensioen moet aan zijn nooddrift voldoen. Deze nooddrift heeft toch niets van doen met de vraag, of hij zijn laatsten diensttijd doorbracht in een rijke dan wel in een arme gemeente? Niets van doen met de vraag, of hij in de omstandigheden van zijn actieven dienst een groot dan wel een klein tractement genoot? Of hij nu emeritus van Haarlem dan wel van Harkema is, hij heeft een nooddrift, die gelijk is aan die van zijn collega's in het emeritaat, en waarin geen variatie is als van 1500 tot 3000 gld.

De variatie der tractementen belooft enkele duizenden. Dat is goed en recht. Het is de variatie van het leven. Maar dat de variatie der pensioenen ook daaraan evenredig is... we achten het in tegenspraak met wat de letter van Art. 13 de eerlijke verzorging in de nooddrift noemt.

De gedachte aan de nooddrift moet leidend zijn. Ze mag tot geen prijs verdrongen worden door die aan prestatie.

Helaas is het loondienstmotief ingedrongen in de beschouwing op en de berekening van de pensioenen. De 85ste bladzijde van het Rapportenboek van 1923 drijft er van. De passage begint zoo voorzichtig. „Ook zal er weinig tegen in te brengen zijn, dat hierbij, in het algemeen, ook rekening gehouden wordt met het aantal dienstjaren." Maar ze komt tot positieve uitspraken. „Immers, het maakt wel verschil, of iemand

dertig of veertig jaren de kerken trouw gediend heeft, dan of hij reeds na vijf of tien jaren emeritaat ontvangt. (Van trouw in dezen korten diensttijd wordt niet ge-rept!) In het eerste geval kan gezegd worden, dat hij heel zijn levenskracht aan de kerken gegeven heeft (is dat geen groote genade?), wat bij emeriteering wegens invaliditeit na korten diensttijd niet zoo is. (Alsof het op zichzelf al niet een zeer harde zaak is na zoo korten diensttijd invalide te zijn! en alsof ook jonge kracht niet in den dienst des Heeren kan verteerd zijn: De K. Fernhout heeft ter gelegenheid van een predikantenconferentie meegedeeld, dat de medici hem na den Doleantie-strijd invalide verklaarden.) En hierdoor wordt de aanspraak op pensioen zeker verhoogd. (Wij spatiëren.) Want al dient het pensioen in de eerste plaats om in de nooddrift... te voorzien, er ligt toch ook een erkenning in van de aan de kerken bewezen diensten."

De laatste woorden spreken het prestatie-motief volmondig uit.

Doch het is beter, dat dienaren des Woords met de loondienst-gedachte volkomen afrekenen.

Gelukkig heeft men aan de predikantsweezen het berekenen hunner toelage op grond van vaders inkomen bespaard. Zij ontvangen een vast bedrag. Consequent ware geweest, dat men ook voor hen, gelijk men voor de weduwen deed en voor de emeriti, een percentage — b.v. zoo om en bij de 3 % — had gesteld van vaders tractement.

De weezen hebben gelijke rechten, zooals de synode van 1902 dat noemde.

Principiëel schijnt dit niet op bezwaren te stuiten. Men erkenne weer de in doorsnee gelijke nooddrift van weduwen en emeriti.

Om diegenen onder hen, die hun gansche leven hebben gezocht onder de krapte van hun inkomen en die bij de tegenwoordige regeling juist tijdens de emeritaatsverzorging de variatie pijnlijk voelen. En tot verlichting der kerkelijke kassen.

W.

R. S.

De Groote Catechismus van Zacharias Ursinus. (XXVIII.)

269. Hoe zullen wij evenwel zeker zijn, dat het Woord Gods door de Dienaren wordt voorgesteld?

Wanneer zij de leer voorstellen, die in de boeken van het Oude en Nieuwe Testament opgeteekend is, en indien wat zij zeggen met de Artikelen des geloofs en de Geboden Gods overeenstemt, in het kort wanneer zij leeren, dat wij in Christus alléén onze gansche zaligheid moeten zoeken.

270. Is het niet genoeg, dat men 't Woord Gods voor zichzelf bestudeert?

Het is voorwaar tot onze zaligheid noodig, dat wij het dag en nacht overdenken; maar het is ook noodig, dat wij van den openbaren dienst (der Kerk), zoo wij althans niet door den drang der omstandigheden belet worden, gebruik maken, indien wij Christenen willen zijn.

271. Waarom is dit noodig?

Ten eerste, wegens het bevel van God.

Ten tweede, opdat God openlijk van de geheele Kerk voor 't oog van alle menschen en schepselen geprezen zal worden.

Ten derde, opdat de eenstemmigheid der Kerk bewaard en openlijk vertoond zal worden.

272. Wat werkt de Heilige Geest uit door de prediking van het Woord Gods?

Ten eerste leert Hij ons, wat God ons in Zijn Verbond belooft, en wat Hij anderzijds van ons vordert.

Daarna overreedt Hij ons, dagelijks meer en meer, om Hem te gelooven en Hem te gehoorzamen.

273. Maar op welke wijze werkt de Heilige Geest in ons door middel van het hooren en overdenken van Gods Woord?

Wanneer wij ons met dit doel laten onderwijzen, dat wij in alles Hem zullen gelooven en gehoorzamen.

R.

G. B.

ZENDING EN EVANGELISATIE

De Christelijke Boodschap in een Niet-Christelijke Wereld.

IV.

In de voorgaande artikelen hebben we gepoogd een indruk te geven van de houding, die op de groote zendingconferenties te Edinburgh in 1910 en te Jeruzalem in 1928 en door het zgn. „Laymen's Report" van 1932 werd ingenomen tegenover het vraagstuk van de Christelijke boodschap in een niet-Christelijke wereld. Pas tegen dezen historischen achtergrond kan de beteekenis van het werk van Prof. Kraemer over dit zelfde thema ten volle worden verstaan. Want de groote waarde van dit boek is juist, dat het dwars tegen den hoofdstroom van het internationale zendingsgelief in (welke zich steeds meer bewoog in de richting van assimilatie en syncretisme) de absoluutheid van het Christendom profetisch-radicaal op den voorgrond schuift en de Christelijke kerk van heden telkens weer oproept „to turn to the Bible" bij de bezinning over de groote vraagstukken, waarvoor zij in de huidige wereldsituatie komt te staan bij de uitoefening van haar zendingstaak.

Dat wil ni
ferentie van
dingsmarkt
aan de abs
hielden en
stukken bez
Ik noem bi
„The Final
Weltreligion
(o.a. in zijn
Althaus e.a.
tentum"), E.
Kampf mit
in zijn „Die
Joh. Witte
deren Reli
botschaft
„Thinking
Évangélium
(„Parallelen
schichtliche
meerendeel
aan Kraem
bracht de o
zelden zijn
Brunner is
zeer verwor
„Vergleiche
„Christusbo
beeld te no
op de „tota
lijke godsc
Fricks' opw
14 v.v.).

Geheel ni
ook niet, m
mer ze geg
vloed uitoe
Kraemer ee
zijn voor
leidende fig
zamen verg
meer dan
staat gestel
cyclopaedie
dingsproble
diensten) z
weer confu
de verschill
zijn boek
want allee
licht van G
vraagstuk
universeel
vast hande
Nu mag
vraagstuk
den behanc
Ik wil mij
thema's va
de pseudo-
VII) en de
schap heef
reld (hoof
ik dan no
den theolo
schouwing
hoofdstuk
telijke ethi

Vooraf
geheele w
In het
tion") teek
in de wer
het Ooste
tivismus. D
vooral in
leving is e

In het
laat Kraem
kerk ook
de zending
conferenti
Laymen's
artikelen
nentale op
tot princip
methoden
Dan blijkt
„verlichtin
gelijks, m
opdracht

Het der
the Chris
inhoud va
slagen de
den volke
legitimate
ledge of t
the Bible
van profe
kerk is ge
telijke ethi
in dit ho

Nadat E
lijk gelo
hoofdstuk
over de
daarover
In het